

Ángel Fernández Homar és el gerent de Tirme, l'empresa participada per ENDESA i els grans grups de la construcció que manté la concessió del tractament dels residus urbans de Mallorca. És, a la vegada, l'empresa titular del Parc de Tecnologies Ambientals de Son Reus, una instal·lació puntera, d'arquitectura il·lustrada i de concepte innovador, on arriben els diversos materials de la recollida per ser incinerats, preparats per convertir-se en base de reciclatge o per ser transformats en compost. Però el cosmopolitisme de l'impressionant parc de Son Reus no pot resoldre problemes que ens resulten vells. Es fa compost, però el mercat no acaba d'absorbir-lo, separen els residus per dur-los als tres contenidors però, després, són pocs els que compren els productes resultants del tractament. Parlam molt de reciclatge, però tot indica que continuam generant més i més residus. I, enmig de tot, la també vella polèmica sobre l'augment de la incineració. Ángel Fernández no dubta, ho diu clarament i en dues paraules: en matèria de residus, regeix la "doble moral".

Noves instal·lacions, vells problemes

Constanza Forteza

-Vostè ha viscut a Mallorca totes les fases associades a la gestió dels residus i ara dirigeix el Parc de Tecnologies Ambientals de Son Reus. Quina valoració fa d'aquesta fase, si considera el punt d'on partíem?

-Vostè se'n recordarà de com, fa uns anys, es parlava durant el mes d'agost de la crisi dels residus, una crisi que, a més, s'envoltava de moltes connotacions. Una d'elles era, fins i tot, la mala imatge internacional que

això significava per a Mallorca. Clar, en un moment donat, d'una manera molt seriosa, ens plantejàrem: "escolta, per què no intentem fer d'una debilitat una fortalesa, girar la truita, fer alguna cosa que ens permeti, no tan sols no avergonyir-nos-en, sinó tot el contrari". I sí, resulta que sí, que estam orgullosos del que feim ara a Mallorca i ho estam fins al punt de, sense

falses modèsties, voler-ho mostrar, perquè és que no hi ha ningú més que ho faci. I bé, aquest era el repte. I, a partir d'aquí, ens posàrem a treballar. El tema era que si Mallorca ven medi ambient, on s'ha d'invertir és en medi ambient. La mala notícia, entre cometes, és que avui en dia el medi ambient ja no és gratis. Per als nostres padrins, la rendibilitat del negoci era infinita, perquè el denominador, el cost, era zero, i, és clar, qualsevol cosa dividida per zero surt infinita. Però, per a nosaltres, ser

Parc de
Tecnologies
Ambientals

líders en el negoci mediambiental significa que també hem de ser en la inversió mediambiental. I és en aquest punt on decidírem actuar. I, després, hi ha un altre tema que també val la pena ressaltar. Ens hem adonat d'una cosa: que la paraula residu és una paraula pejorativa, té unes connotacions negatives. Però, en canvi, la paraula recurs implica tot el contrari. Llavors, al final, quan analitzes les coses, dius: tot això que jo empr per fer alguna cosa, tant sigui per reciclar com per produir energia, això no és un residu, és un recurs. Per tant, destinam la paraula residu només a allò que es tira, a allò que s'abandona. I, a la vegada, feim tot el que podem perquè el volum de residus sigui de cada vegada més petit.

“Quan jo vaig començar en aquesta història, en els anys noranta, l'únic que hi havia a Mallorca eren devers cinquanta abocadors incontrolats”

-Però pensa que pel fet de compartir amb aquest parc es justifica aquest discurs tan optimista?, es compensa el retard anterior?

-No, no. Jo som realista, molt realista. El que passa és que, en aquests moments, les infraestructures per al tractament dels residus urbans a l'illa encara no són suficients, no hem de cantar victòria, encara s'aboquen moltes tones...

-I aquesta quantitat augmenta...

-Sí, augmenta. Per tant, encara hem de prendre més decisions amb relació a les infraestructures. Tot allò que jo li deia no era en to triomfalista, el que passa és que li relatava els orígens. Ara bé, també vull destacar que hi ha una certa tendència, per part de gent que vol córrer més que les cames, que diu: "S'ha fet poc" o "hi ha poca voluntat política". Jo no entraré a valorar si hi ha voluntat política o no, tot i que sé que sí, que n'hi ha. Però, quan

jo vaig començar en aquesta història, al començament dels anys noranta, a Mallorca l'únic que hi havia eren devers cinquanta abocadors incontrolats i un sistema de recollida que consistia en un únic contenidor. Han passat tretze anys i resulta que tenim tots els abocadors, menys dos, clausurats, un sistema de recollida selectiva amb quatre contenidors al carrer, que són usats de cada vegada més i millor. Tenim quinze instal·lacions de tractament de residus, entre les quals hi ha una planta incineradora que és de les més modernes d'Europa, una planta de tractament de compost com no n'hi cap altra semblant, etc. I un centre d'educació ambiental, centenars de publicacions, congressos, campanyes de conscienciació, doblers posats sobre la taula en quantitats industrials..., així que, home!, dir que és una simple campanya de màrqueting, doncs no, hi ha molta de voluntat i moltes ganes per part de les institucions.

Ara bé, em diu que hi ha retard? Doncs, sí. Però també li donaré dades que, poden semblar insubstancials, però que a mi em serveixen d'estímul o de referència. Per exemple, aquí rebem gent de tot el món, de sectors professionals, gent normal, de tot tipus. Fa uns mesos jo era aquí dalt i des d'aquest punt vaig veure una cara que em resultava familiar -"aquesta persona em sona", vaig pensar- i, efectivament, era ell. Era un catedràtic de la Universitat de Viena que és un dels màxims experts, una espècie d'*ayatoollah* del reciclatge d'Europa central. Vaig parlar amb ell i em va dir: "és que he vist el vostre projecte a Internet i he vingut amb els meus alumnes a comprovar el que dieu". El cas és que jo he visitat molts de llocs per veure què es fa, he anat moltes vegades a Copenhague, perquè és un dels llocs més assenyalats en aquests temes, un bon model. I mira, divendres que ve, ens visita una comitiva de tècnics de Copenhague per veure les nostres instal·lacions. Vénen ells a visitar-nos, ja no és només que hi anem nosaltres.

EL PROBLEMA DEL COMPOST

-Però el fet que aquí s'hagi descartat la recollida selectiva, a domicili, o que en la recollida selectiva via contenidor haguem descartat la separació del material orgànic, no és un punt de partida fals? El fet que no es faci així, com sí que es fa a països del nostre entorn...

-No, no ho cregui, no es fa a tants de països.

-Bé, sí a països propers del nord i el centre d'Europa. En qualsevol cas, quins avantatges o desavantatges té haver optat pel nostre sistema?

-El Pla director preveu la recollida selectiva a domicili. No s'ha descartat en absolut. Però, en primer lloc, les plantes es troben ara en una primera etapa. I bé, el Pla director de residus urbans preveu així mateix el compostatge de llots de la depuradora, una cosa que ja feim. Els llots de depuradora o es tracten o, si no, van a la terra, al camp. I, en el pitjor dels casos, perquè alguna vegada ha passat, van a la mar. En tot cas, tot això és anecdòtic amb relació a allò que vull dir ara. El nostre plantejament és: primer compostem allò que ja produïm, que és un material que ja hi és i amb el qual alguna cosa hem de fer. I mentrestant, anem muntant una oficina dedicada al compost i a la venda, o millor dit, per assessorar sobre l'ús del compost i potenciar-ne l'ús. Perquè, en cas contrari, el que no tendria cap lògica seria fer compost per a després, i atès que no té una sortida, haver de cremar-lo. Per tant, el que hem de fer és obrir mercats. Li puc dir que els pagesos, quan intentàvem vendre'ls el compost, és que no en venia ni un! I ara vénen, perquè el regalam.

-I en aquestes circumstàncies es pot dir que les perspectives del compost milloren?

-Sí, molt, tenim llista d'espera. També s'ha de dir que les necessitats de compost varien al llarg de l'any, hi ha èpoques en què no s'ha de menester i a les quals se n'acumulen muntanyes enormes. I el compost no es pot mantenir molt de temps. I tampoc no el pots dur a altres regions, perquè tothom fa el mateix. Què vull dir amb això? Que hem de ser prudents. Per què el residu orgànic domiciliari ha de ser el darrer? Primer, perquè és el que més molesta a la població i, segon, perquè és el més car. És molt més car anar de bossa en bossa que anar a Mercapalma i carregar tres camions. A partir d'aquí, quin és el procés pensat? Primer, tots els llots tractats de depuradora, col·locar-los. Ens menjem el coco, feim mil reunions... per aconseguir que els grans consumidors potencials, els agricultors, els camps de golf, absorbeixin aquest compost. Quan tot el compost que produïm sigui al mercat, començarem amb els sectors: els hotels, les grans superfícies comercials, els mercats generals... Aquest serà el segon escaló. I quan siguem capaços d'aconseguir que el compost resultant dels residus orgànics d'aquests sectors es consumeixin, després anirem al ciutadà i el farem entrar en el joc. I aquestes són les passes, perquè, si parlem de sensibilització i conscienciació ciutadana, ja són al carrer i per a tothom els tres contenidors de paper, vidre i envasos.

EL MERCAT NO COMPRA RECICLAT

-Però a efectes de comportament ciutadà, aquest "que

Residus, incineració i efecte hivernacle

Tirme, singularment o amb combinació amb altres entitats o institucions, impulsa una línia de recerca en la qual estan inclosos una vintena de projectes d'I+D relacionats amb els residus. Un d'aquests projectes, l'INVES, tracta de dilucidar la incidència sobre l'efecte hivernacle de la incineració de residus amb relació a altres tractaments. L'estudi conclou que la incineració té diversos avantatges amb relació a l'emissió de CO₂, especialment si es compara amb l'abocament de residus o amb el reciclatge dels orgànics en compost, transformació aquesta darrera fortament emissora. A més, l'estudi destaca que si l'abocament de residus es fa a un abocador amb una fermentació de tipus anaeròbia, és a dir, sense aire, el resultat serà l'emissió de metà i el metà té, a la capa d'ozó, una activitat devers trenta vegades superior a la del CO₂.

Àngel Fernández vol ser exhaustiu a l'hora de presentar les bondats de la incineració. No incideix en l'efecte hivernacle i produeix energia, concretament un 5% del total de la que es consumeix a Mallorca. Si el residu és un recurs en aquest cas és, a més, un recurs renovable.

ho faci qui vulgui...", no és el mateix que una ordenança municipal que obligui, a partir d'un dia determinat, a sortir al carrer amb tots els fems seleccionats per bosses.

-Sí, ja, és clar. Però ara ja demanam que en seleccionin tres tipus. El cas és que si algun d'aquests que ens diuen com ho hem de fer es compromet a col·locar el compost després, endavant, ho farem! No tenc cap problema, si em diuen com, a partir de demà ho farem! Perquè, alerta, li hem de dir a la gent: separa el material orgànic a ca teva, el tens a ca teva, que fa pudor, paga quasi el doble del que pagues ara per la recollida i, després, descobreix que aquest compost es crema... com ha passat en altres llocs d'Europa, on, atès que no hi ha consum del compost derivat, s'ha hagut de cremar.

Lavors, clar, jo crec que hem d'anar alerta i no escalar el ciutadà. Hem de coresponsabilitzar el ciutadà. És a dir, dir-li clarament que el problema dels residus no és del batle o de l'ajuntament, és un problema de tots. Clar, els ajuntaments i el Consell de Mallorca són els responsables de posar els mitjans perquè això sigui possible, però, evidentment, el medi ambient és una responsabilitat de tots i, per tant, vostè, qualsevol, no es pot escapar. I s'ha de saber a més a més que la gestió costarà més del que paga ara. Per tant, hem de ser molt cautelosos amb allò que proposam i estar molt segurs d'allò que deim. I explicar clarament que no tot depèn de l'Administració ni de Tirme, el consum de compost depèn dels ciutadans. La pilota torna als ciutadans i el que no em poden demanar és que jo faci miracles.

-Vostè sembla voler traslladar la responsabilitat de les institucions als ciutadans.

-És que és així. El ciutadà no ha de creure que pel fet de

"En aquests moments, resulta que regalar un producte reciclat queda molt bé. Però no és això... l'important és que el producte reciclat entri en el nostre sistema de vida"

fer selecció de residus i pagar unes taxes ja ha acabat la seva tasca. Doncs no, miri per on, no! El ciutadà, a més, ha de voler comprar productes reciclats. Perquè clar, si no és així, tot l'esforç que feim no serveix de res. Si el compost no és absorbit pel mercat, mai no podrem tractar el volum de residus orgànics. Es miri com es miri, l'activitat econòmica es manté si la societat compra els seus productes. Si no és així..., clar, a mi no em poden responsabilitzar d'allò que la gent no fa. En aquests moments, regalar un producte reciclat resulta que és esnob. Sí, no rigui, queda bonic, quedes molt bé davant els altres. Però això no val res, allò que sí valdria és que el producte reciclat entràs completament dins el nostre sistema de vida. I que anàs més enllà d'un tema de pura imatge. L'únic que veim és el quadernet aquell de paper reciclat i bananades semblants..., però això no val per a res! Jo he estat president d'una societat que reciclava tetrabrics i si tenc alguna espina clavada a la meua vida professional és que la vaig haver de tancar després d'haver perdut cinc cents milions de pessetes. I quan parlava

dels meus productes, totes les administracions em deien: "que bonic!". Però ningú no els comprava. Ja fa mesos que hem tancat aquesta empresa, fèiem bancs, taules, del material reciclat dels tetrabrics. I bé, aquesta és la meua experiència. Per tant, que em diguin: "heu de fer més compost"...; i jo dic, bé, perfecte, cerqui vostè el mercat.

"A tota la gent que s'oposa a l'ampliació de la incineradora, a aquesta gent jo li deman què hem de fer, que em diguin com ho hem de fer"

DOBLE MORAL

-Però és que tampoc la societat no té la responsabilitat que el tractament de residus pugui ser o no un negoci, és d'imaginar que també es tracta de fomentar un servei públic per molt que la gestió sigui privada.

-Però no, no parl des de la perspectiva d'un negoci, sinó del plantejament que ha de fer-se al ciutadà, que es resumeix en una pregunta molt simple: vostè està disposat a pagar el tractament d'una cosa que, després, no s'emprarà per a res? Si vostè, com a ciutadà, ho vol, llavors no hi ha cap problema. I tot això sense considerar el valor real del producte, perquè els llots de depuradora, una vegada tractats, són un compost magnífic, però, ja ho he dit abans, regalamos aquest compost als agricultors. Clar, estic convençut que, avui per avui, si el cobràssim, no en voldrien. I en aquest punt, a tota la gent que s'oposa a l'ampliació de la incineradora, a aquesta gent jo li demanaria què hem de fer, que em diguin com ho hem de fer. Si algú em dona alguna solució que em permeti no ampliar la incineradora, li puc assegurar que em fa un favor, perquè parlem d'inversions brutals, amb riscos molt importants. Però no estic disposat que, a Mallorca, se segueixin abocant al camp cent cinquanta mil o dues-centes mil tones de fems. Em sembla impresentable que no es parli clar o que es parli des d'una doble moral, la de dir: no vull abocador, no vull més incineradora, però, a la vegada, no don cap altra solució. Lògicament, com a gestor d'una empresa no represent una ONG, vull guanyar doblers, és la meua obligació. I, a priori, jo no tenc cap tipus de preferència sobre un tractament de residus o l'altre. Però és evident que la responsabilitat que tenc em du a prendre decisions realistes, pragmàtiques. Perquè l'al-

tra opció ens duria al col·lapse. Mallorca no es pot permetre el luxe de tenir instal·lacions de tractament de residus plantejades únicament des de criteris polítics. Perquè els polítics i els criteris canvien i, en canvi, les instal·lacions queden.

-I de la resta de residus que es tracten, cas del paper i del vidre, com es resol la derivació al mercat del reciclatge, com es resol el cost del transport a la Península?

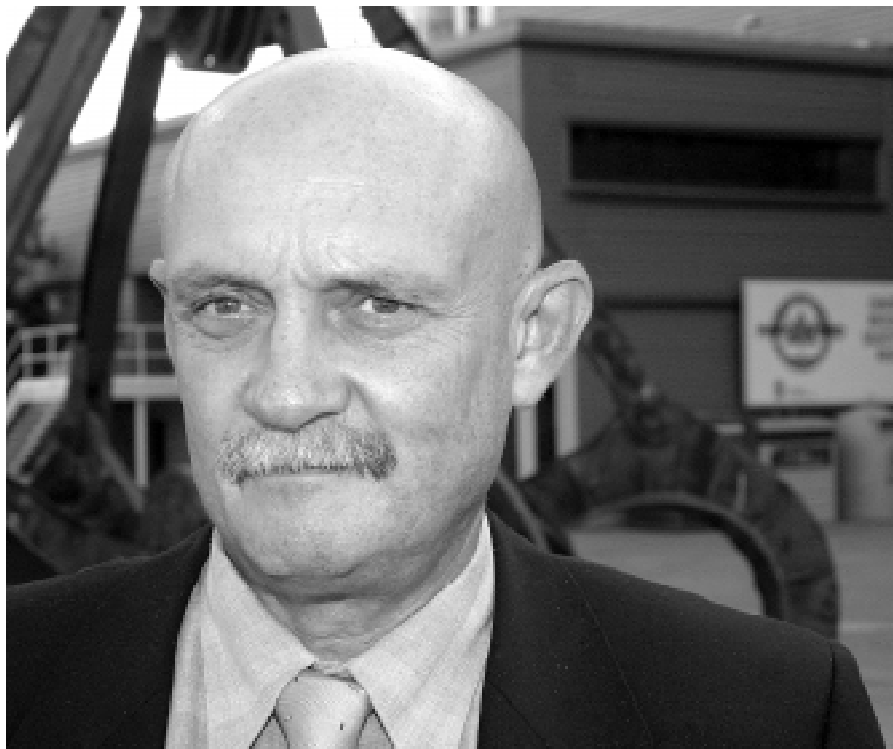
-Aquí no hi ha problemes, perquè els costos afegits del transport els paguen Ecoembes i Ecovidrio. Al contrari, aquí l'ideal seria que augmentàs la recollida, perquè ténim resolta la col·locació en el mercat. Però tampoc aquesta qüestió no té res a veure amb el tractament dels envasos. La nostra planta de tractament d'envasos està preparada per rebre 17.000 tones d'envasos i, en aquests moments, en tracta entre 3.000 i 4.000. Si arribam a aquestes 17.000 tones, xifra que, segons Ecoembes i les taxes europees que maneja de quilograms per habitant, mai no aconseguirem, però bé, suposem que sí..., llavors a mi em semblarà molt bé, entre d'altres raons perquè és un tractament que ve obligat per les directives europees ja que té un caràcter pedagògic per a la societat. Però, allò que és una falsedat, és creure que aquesta instal·lació resol el problema. No el soluciona ni aquesta ni deu com aquesta. Hi ha instal·lacions que permeten solucions més dràstiques i altres que resolen, però no del tot, i que en part hi són pel seu caràcter pedagògic.

-Sembla, per les seves paraules, que li vol llevar importància al tractament. Potser perquè està cansat de repliçar sempre les mateixes crítiques?

-No, no li llev importància, el que passa és que s'han de posar les coses en el seu lloc. Vull destacar clarament que recollir selectivament els envasos no arregla el món, no resol el problema. Per molt que molts no ho vulguin entendre, el sistema de tractament de residus és complex. Com més complicada és una societat, més complex és a la vegada el residu, perquè el residu, al cap i a la fi, no és més que el reflex d'aquesta societat. Tot el que maneja una societat acaba, en un moment o l'altre, sent un residu, inclosos nosaltres mateixos. La qüestió és que, matèries que poden semblar molt intuïtives -i en medi ambient tothom té una opinió- resulta que no, que no es poden discutir només amb intuïció, que són temes que s'han de tractar professionalment. A un cardiòleg ningú no li diu com ha de tractar un malalt. Però resulta que, en matèries mediambientals, tothom opina. Tothom sap què s'ha de fer amb els residus i, de vegades, escolt opinions davant les quals m'estim més quedar calladet. El sistema de tractament de residus és qualificat d'integral perquè està format per una sèrie d'etapes, d'escalons, i la suma de tots pretén solucionar el problema. I es tracta de fer un vestit a mida, perquè el que pot ser adequat a Mallorca no ho és a Barcelona, perquè no és el mateix una zona urbana o una zona industrial que una rural.

-Segons les estadístiques que Tirme difon, el nombre de tones incinerades baixa mentre augmenta el de les que van a abocador. Com s'entén aquesta relació i com es veurà afectada per la posada en marxa dels dos nous forns incineradors prevists?

-El nombre de tones incinerades no baixa, és estable, però sí que puja el de les que van a abocador. La incineradora sempre està al seu límit. Si hi ha un diferencial entre un any i l'altre i una baixada de les darreres xifres és perquè hi ha anys en què es produeix una aturada de manteniment i n'hi ha d'altres que no. Són aturades d'entre 20 i 30 dies i, per tant, en aquests anys baixa el nombre de tones incinerades i augmenten les que van a abocadors. També cal pensar que baixa l'afluència turística, però clar, el 2003 també digueren que baixaven els turistes i, en canvi, aquí no va baixar el nombre de tones. El balanç total de residus indica un petit augment, a continuació el volum incinerat es manté estable i, consegüentment, l'abocament depèn d'aquesta situació. La creació de dos forns nous no té altra explicació que, en primer lloc, la constatació que avui van a abocador 170.000 tones. I, en segon lloc, perquè es posa en marxa, de fet ja s'ha posat de manera provisional, el Pla d'escombraries, el pla de residus de demolició i procedents de la construcció. Fins ara, calculam que van a abocador entre 100.000 i 150.000 tones de residus de demolició.

RESIDUS PER HABITANT

-La proporció de generació de residus a les Balears és de dos quilograms per habitant. Es redueix aquesta generació o pel contrari augmenta?

-No ho sabem, no sabem quants de residus per habitant generam. S'aporta aquesta xifra que esmenta, però en realitat no ho sabem, almenys no ho sabem de manera actualitzada. No, no li estranyi, és per l'afluència enorme d'immigrants, una població que no està registrada. Per tant, desconeixem quina és la mitjana. En tot cas, no crec que augmenti, potser que augmenti en el cas de la població de sempre, però no en el cas de la població immigrant, que probablement genera menys residus. La meva impressió és que el ciutadà aprèn a seleccionar, però no canvia els seus hàbits quan es tracta de consumir productes que generin menys residus o de consumir més productes reciclats. En aquests dos apartats estam encara molt verds. Basta que li digui que hi ha una llei a Espanya que indica que les administracions tenen l'obligació de comprar, com a mínim, un 20% dels seus productes reciclats. Una llei que, evidentment, no compleixen. Les administracions compren paper reciclat i para de comprar. Quantes administracions tenen plans de gestió ambiental que regulin el seu funcionament? Molt poques.

-Quines instal·lacions del Parc de Tecnologies Ambientals hi ha encara pendents?

-Ens queden pendents, entre cometes, el polígon de ses Veles, que està en obres. Amb relació a aquest tema, estic molt satisfet, perquè el 85% dels solars estan venuts i, per tant, els resultats responen a les expectatives. I pel que fa a la planta de tractament de residus d'ani-

mals i sanitaris, amb dos forns per cremar els residus animals, jo crec que el llançarem en aquest darrer trimestre de l'any. Sobre aquest parc i en línies generals, diria que estam bastant satisfets. Pensi que les tecnologies que hi funcionen s'apliquen, en molts de casos, per primera vegada a Europa. Això significa que també hem de superar problemes propis d'una infantesa. Però personalment, tot i que pugui resultar petulant que ho digui, estic satisfet.

-Diria, en funció de tot el que ha comentat, que realment el residu és un negoci?

-És una activitat econòmica a l'alça, no l'àmbit de residus en particular sinó el medi ambient en general. Crec que el que passa, i és lògic, és que la gent de cada vegada en sap més, i, per tant, funciona clarament des de criteris de gestió molt professionals i tot sabent quins són els objectius.

De vegades, veus coses fetes amb criteris polítics però sense criteris tècnics molt clars. I si d'alguna cosa n'estic segur és que aquest àmbit serà un negoci raonable, però, de cada vegada, serà més important la professionalitat. En nom del medi ambient s'han fet, i encara es fan, molts de doï. Atès que el medi ambient és un tema que, des de tots els punts de vista, ven, hi ha la temptació de fer coses poc raonables i la població de cada vegada està més formada, té més opinió. La realitat és que en aquest negoci, com en qualsevol altre, per ser el millor s'haurà d'arriscar. La política del *pelotazo*, de guanyar doblers fàcils, això ja no té expectatives. En la gestió del medi ambient s'ha de ser molt rigorós, perquè, a més, el medi ambient no és, i no serà, barat per a ningú. A pesar que la societat, o bona part de la societat, encara no és conscient de la importància que té el medi ambient. I medi ambient és tot. És com el tema de la salut, que només pots enyorar-la quan no la tens. I sí, el medi ambient és una activitat important i ho seguirà sent però, en el camí quedaran els que han fet bunyols.